

دروغ‌های ویروسی: ویروس کرونا و اطلاعات نادرست

مارس ۲۰۲۰ میلادی

پیش‌گفتار

طی سه ماه گذشته، بیماری کووید ۱۹، که ناشی از نوع جدیدی از ویروس کرونا است، جهان را درنور دیده. شیوع این ویروس با پخش اطلاعات نادرست و سخنرانی‌های «نفرت‌بار» علیه چینی و آسیایی‌تبارها همراه شده است. دولت‌ها به بهانه‌ی مبارزه با اطلاعات نادرست و شایعات و با اعمال سانسور و بازداشت و اعمال قوانین سرکوب‌گرانه، آزادی بیان را تبدیل به یکی از تلفات این بیماری هم‌گیر کرده است.

سازمان بهداشت جهانی (WHO) در ماه فوریه نسبت به «اپیدمی نشر اطلاعات نادرست» درباره‌ی کووید ۱۹، ابراز نگرانی کرد. اطلاعات نادرست درباره‌ی درمان‌های دروغین و تئوری‌های توطئه‌ی بی‌پایه و اساس، بیش از اخبار موثق در شبکه‌های اجتماعی بازخورد داشته است. در بعضی موارد شایعات و اخبار نادرست حتی در رسانه‌های رسمی نیز بازتاب داشته است. در بسیاری از موارد اطلاعات غلط حتی باعث انحراف مسئولین در امر خبررسانی موثق شده که همین امر موجب بوجود آمدن جو عدم اعتماد بین مردم و دولت‌ها و در نتیجه ایجاد ابهام در مردم شده است.

همچنین، کووید ۱۹ در برخی نقاط دنیا با ایجاد ترس در جامعه بستر تبعیض و نابردباری را فراهم آورده است. در برخی از جوامع، افراد یا اقلیت‌هایی که هدف حملات کلامی شده‌اند نگران تبدیل این تهدیدها به تبعیض و حتی حملات فیزیکی هستند. برای مقابله با اخبار نادرست و واکنش‌های تبعیض‌آمیز در جوامع، برخی از دولت‌ها دست به عکس‌العمل‌های شدید و عملاً ناکارآمد زده‌اند. در کشور چین مقابله با گزارش‌دهی‌های مردمی موجب کندی واکنش‌های اولیه درست به هم‌گیر شدن کووید ۱۹ شد. دولت کشورهای جنوب شرق آسیا قوانین و مجازات‌های سنگین برای تولیدکنندگان اخبار کذب وضع کرده و حکومت ایران نیز افرادی را که در شبکه‌های اجتماعی درباره‌ی شیوع ویروس گزارش می‌دادند را دستگیر کرد، درحالی که از پخش اخبار صحیح و درست در رسانه‌های ملی جلوگیری می‌نمود.

برای مقابله بین‌المللی با کووید ۱۹ وجود خبرنگاری مستقل، شهروند خبرنگار، بحث عمومی و انتقال آزادانه‌ی اطلاعات امری حیاتی محسوب می‌شود. دولت‌های مختلف باید قوانین و مقرراتی وضع کنند که اصول آزادی بیان و دسترسی آزادانه به اطلاعات را مغتنم بشمارند. همچنین مبارزه با اطلاعات نادرست و سخنرانی‌های تبعیض‌آمیز با سانسور و دستگیری افراد به نتیجه نمی‌رسد و به‌جای آن باید شفافیت و آزادی رسانه‌ای مورد توجه قرار گیرد.

رسانه‌ها و شرکت‌های متولی شبکه‌های اجتماعی نیز باید با انتقال اطلاعات نادرست و سخنرانی‌های تبعیض‌گرایانه و تنفر آمیز در رابطه با کووید-۱۹ مبارزه کنند. خبرنگاران می‌بایست اخبار موجود را بدون هیچ قضاوت یا جبهه‌گیری انتقال داده و پروپگانداهای دولتی را مورد نقد قرار دهند و حق اصلاح خبر و جواب‌گویی را محترم شمارند. شرکت‌های متولی شبکه‌های اجتماعی باید با سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان جهانی بهداشت WHO و سازمان بهداشت کشورهای مختلف همکاری‌های نزدیکی داشته باشد و اخبار موثق آن مراکز را درباره‌ی هم‌گیری کووید-۱۹ بازتاب دهند. این شرکت‌ها همچنین باید با وضع قوانین و مقررات شفاف و قابل درک برای کاربران، به مبارزه با نشر اطلاعات نادرست و سخنان تبعیض‌آمیز بروند.

فهرست عناوین

۴	پیش‌گفتار
۶	استانداردهای قابل اجرا حقوق بشر
۶	حق آزادی بیان و اطلاعات
۷	مقررات رسانه‌ای
۸	حق داشتن سلامت
۹	چالش‌های حق آزادی بیان در سایه شیوع کووید-۱۹
۹	اطلاعات نادرست و کووید-۱۹
۱۰	سخنان تنفرآمیز
۱۲	واکنش موثر در مقابله با شیوع کووید-۱۹: نقش آزادی بیان و اطلاعات
۱۲	نشر آزادانه‌ی اطلاعات
۱۲	نقش رسانه‌ها
۱۵	پیشنهادهای
۱۵	به دولت‌ها
۱۶	به رسانه‌ها
۱۶	به شبکه‌های اجتماعی
۱۸	سخن پایانی

پیش‌گفتار

کووید-۱۹ بیماری‌ای است که توسط رشته‌ی جدیدی از خانواده‌ی ویروس‌های کرونا بوجود آمده و در ابتدا به عنوان «کروناویروس جدید ۲۰۱۹» شناخته می‌شد. با این‌که بیشتر افرادی که به کووید-۱۹ مبتلا می‌شوند دچار بیماری ملایمی می‌شوند ولی تعدادی از مبتلایان دچار سینه‌پهلو شده و درصد کمی هم فوت می‌کنند. این بیماری در ابتدا توسط مقامات بهداشتی و درمانی در شهر ووهان چین در ایالت هوبی در دسامبر سال ۲۰۱۹ میلادی (دی ماه ۱۳۹۸) مشاهده شد. تعداد مبتلایان به این بیماری تا تاریخ ۶ مارس ۲۰۲۰ میلادی (۱۶ اسفند ۱۳۹۸) در ۷۹ کشور به ۹۵۲۷۰ نفر رسید که ۳۲۸۰ نفر از آنها فوت کرده‌اند (۲).

تا هفته‌ها پس از شناسایی کووید-۱۹ دولت چین سعی در کنترل نشر اطلاعات مربوط به آن بیماری و نحوه‌ی شیوع آن داشت. مقامات مسئول، اطلاعات مربوطه را از مردم پنهان نموده و به طور سیستماتیک تعداد بیماران کمتری را اعلام کرده، رسانه‌های دولتی اخبار مهندسی‌شده‌ای را گزارش، صفحات آنلاین را سانسور، افشاگران را دستگیر و خبرنگاران، امدادگران و شهروندان عادی‌ای که قصد اطلاع رسانی داشتند را مورد آزار و اذیت قرار داد (۳). بنا به گزارش متخصصین امر (۴) سرکوب اطلاع رسانی درباره‌ی کووید-۱۹ به واکنش به‌موقع به شیوع این بیماری آسیب رساند.

در ماه فوریه و در پی فوت دکترلی ونلیانگ ۳۳ ساله که به بیماری کووید-۱۹ مبتلا شده بود، نارضایتی سرکوب شده‌ی عمومی به مرحله‌ی جدیدی وارد شد. دکتر لی از اولین پزشکانی بود که نگرانی خود را از این بیماری اعلام کرد ولی به‌خاطر صحبت‌های دستگیرشد و مقامات دولتی او را متهم به «اعلام اطلاعات نادرست در اینترنت» کرده و او را مجبور به امضای سندی کردند که در آن دکتر لی به انجام «رفتار غیرقانونی» اعتراف کرده بود. پس از فوت وی، مردم چین با وجود سانسور نسبت به رفتار مسئولین با دکتر لی اعتراض کرده و رفتار دولت در مواجهه با بحران پیش آمده را زیر سوال بردند (۵).

کووید-۱۹ سپس به کشورهای مختلف دنیا شیوع پیدا کرد و دولت‌ها و مردم با سیل عظیمی از دروغ، شایعه، خرافات و گزارش‌های خلاف واقع در اینترنت و حتی در رسانه‌های رسمی بین‌المللی و محلی مواجه شدند. سازمان بهداشت جهانی (WHO) در ماه فوریه نسبت به «اپیدمی اطلاعات نادرست» (اینفودمی) که همراه همه‌گیر شدن کووید-۱۹ پخش شد هشدار داد. (۶) به گفته سازمان بهداشت جهانی این اینفودمی (۷) موجب عدم دسترسی مردم به اطلاعات صحیح و در نتیجه مواجهه‌ی منطقه‌ی با شایع شدن بیماری را با تهدید روبرو کرد. (۸)

در میان شایعاتی که بصورت آنلاین بین مردم پخش شده می‌توان به این موارد اشاره کرد که کووید-۱۹ با خوردن سیر از بین می‌رود، یا نوشیدن سفیدکننده یا استفاده از دست‌خشک‌کن برقی می‌تواند در درمان بیماری موثر باشد. و نیز این موضوع که این بیماری نتیجه‌ی جنگ بیولوژیک آمریکا و چین است. یا بنیاد بیل و ملیندا گیتز با یک نقشه‌ی شیطانی این بیماری را پخش کرده و حتی این‌که نام «کرونا ویروس» در یکی از اپیزودهای کارتون «سیمپسون‌ها» در سال ۱۹۹۳ ذکر شده است (۹). اغراق در اعلام تعداد مبتلایان و تحریف قوانین دولتی درباره‌ی مواجهه با این بیماری نیز از جمله این شایعات است. پژوهشگران متوجه شدند که اطلاعات نادرست در سطح وسیع‌تری نسبت به اطلاعات موثق از جمله منابع سازمان بهداشت جهانی و مراکز کنترل و پیشگیری بیماری، در جوامع پخش شده‌اند (۱۰).

همه‌گیر شدن کووید-۱۹ در بسیاری از کشورها احساسات ضد چینی و بیگانه ستیزی را برانگیخته و موجب پایه ریزی مبحث «سخنان تبعیض‌آمیز و تنفرآمیز» شد. این موضوع در شبکه‌های اجتماعی نمود بیشتری داشته و در بسیاری از موارد منابع نامشخصی دارد. ولی رسانه‌های همگانی نیز از این موضوع مصون نمانده و در مواردی پیام‌های تبعیض‌آمیزی را منتشر کردند. گزارش‌های مبتنی بر نصب تابلوهایی بر سر در اداراتی با مضمون «ورود چینی ممنوع» منتشر شده بود (۱۱).

بسیاری از کشورها در مواجهه با نشر اخبار نادرست درباره‌ی کووید-۱۹ با شدت بیش از حد برخورد کردند. برای مثال کشور چین، با این‌که در نهایت رفتار خود را با انجام قرنطینه‌ی کامل و همکاری با مقامات بهداشت جهانی همراه کرد، همچنان به کنترل کامل رسانه‌ای و آزار افرادی که خط مشی رسمی دولت را مورد نقد قرار می‌دهند می‌پردازد. دول کشورهای دیگر آسیایی نیز با وضع قوانین سرکوب‌گرانه، به بهانه‌ی مبارزه با «اخبار کذب» درباره‌ی بیماری کووید-۱۹ به سرکوب و دستگیری مخالفانی برآمده‌اند که به قول آن دولت‌ها، دست به نشر اخبار کذب زده‌اند (۱۲). کشور تایلند با دایر کردن سازمانی به نام «مرکز اخبار ضد کذب» دست به تحقیق و دستگیری تولیدکنندگان اخبار غیرواقعی درباره‌ی کووید-۱۹ زده است (۱۳). ایران با راه‌اندازی «ستاد ملی مقابله با ویروس کرونا» دست به دستگیری و زندانی کردن افرادی پرداخته که به ادعای آن ستاد، اخبار نادرستی درباره‌ی کووید-۱۹ منتشر کرده اند. ولی این ستاد، همزمان اخبار درستی درباره‌ی شیوع این بیماری همگانی را منتشر نمی‌کند (۱۴).

از طرفی چندین ابتکار عمل برای مبارزه با این معضل نیز بدست آمده است. در ماه ژانویه، سازمان بهداشت جهانی، شبکه‌ی اطلاعات اپیدمی (EPI-WIN) را به منظور مبارزه با اطلاعات نادرست از طریق «ارائه‌ی به‌هنگام اطلاعات صحیح از منابع قابل اعتماد» (۱۵) راه‌اندازی کرد. افزون بر آن، سازمان بهداشت جهانی از طریق مشارکت با شرکت‌های فیس‌بوک، گوگل، تن‌سنت، بایو، توییتر، تیک‌تاک، ویو، پینترست و همچنین اشخاص تاثیرگذار (اینفلوئنسرها) در دنیای مجازی دست به ارائه‌ی اخبار صحیح درباره‌ی بیماری کووید-۱۹ زده است (۱۶). همچنین شبکه‌های اجتماعی برجسته قدم هایی برای ارائه‌ی اخبار معتبر و کمرنگ نمودن اخبار نادرست برداشته‌اند (۱۷).

آرتیکل ۱۹ از این ابتکار عمل‌های مثبت حمایت می‌کند. حق آزادی بیان و اطلاعات در کنار دیگر حقوق بشر، باید به عنوان زیرساخت حقوقی قوانین مبارزه با کووید-۱۹ قرار بگیرد. آزادی نشر اطلاعات صحیح، امری حیاتی در مبارزه با بحران‌هایی همانند کووید-۱۹ است که سلامت جامعه را به خطر می‌اندازد. بیماری‌های همه‌گیر ویروسی، طبیعت پراکنده دارند ولی در نهایت سلامت جوامع را در سطوح محلی، ملی و بین‌المللی به خطر می‌اندازند. مسئولین محلی توان نظارت و کنترل کامل شیوع و پیش‌بینی پیدایش کانون‌های جدید پخش آن ویروس را ندارند. در عوض نظارت مستمر و واکنش مقامات بهداشتی در مقابله با شیوع ویروس و اپیدمی می‌تواند وابسته به گزارش‌های مردمی باشد. خبرنگاران، پژوهشگران، امدادگران و پزشکان می‌توانند نقش بسزایی در پی‌گیری امور انتشار و نحوه‌ی همه‌گیری ویروس داشته باشند.

همزمان، اشخاص، پزشکان و اپیدمیولوژیست‌ها هم بدون دریافت اطلاعات دقیق از مسئولین بهداشت و علوم پزشکی، توان محافظت از خود و اطرافیان‌شان را ندارند. انکار مسئولین و عدم ارائه‌ی اطلاعات موجب گسترش اپیدمی ویروسی می‌شود (۱۸). سازمان‌های دولتی دسترسی مستقیمی به اطلاعات دست اول دارند و بنابراین بهترین موقعیت را برای جمع‌آوری اطلاعات وسیعی از منابع داخلی و خارجی را دارا هستند. دستیابی به این اطلاعات برای شکل‌دهی به رفتار افراد، جوامع و مسئولین بهداشت عمومی (پزشکان و بیمارستان‌ها) حیاتی است. افزوده بر آن، جهت ارزیابی واکنش مسئولین نسبت به بحران‌هایی از این قبیل (که ربط مستقیم به سلامت عمومی دارد)، مردم نیاز به دسترسی به اطلاعات مربوط به قوانین و عملکرد مسئولین دارند.

این مقاله، مواضع «آرتیکل ۱۹» را درباره‌ی تاثیر بحران کووید-۱۹ بر حق آزادی بیان را مورد مطالعه قرار می‌دهد. در این مقاله استانداردهای بین‌المللی حق آزادی بیان و اطلاعات در رابطه با حق سلامت مورد مطالعه قرار می‌گیرد. همچنین نقش شاخص این حقوق در توسعه و اجرای موثر استراتژی‌های سلامت در جامعه بررسی می‌شود. این مقاله چالش‌هایی را که حق آزادی بیان در مقابله با کووید-۱۹ با آن روبرو است را بررسی کرده و پیشنهادهایی را در مورد دولت‌ها و افراد موثر در این زمینه، از جمله رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی مطرح می‌سازد.

استانداردهای قابل اعمال حقوق بشر

حق آزادی بیان و اطلاعات

آزادی بیان و اطلاعات در آرتیکل ۱۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر (UDHR) (۱۹) اعلام و مفاد و ضمانت اجرایی آن توسط آرتیکل ۱۹ میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی (ICCPR) (۲۰) و معاهدات منطقه ای حقوق بشر (۲۱) تضمین گردیده است. حق آزادی بیان و اطلاعات طیف وسیعی را در برمی گیرد. آرتیکل ۱۹ میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی (ICCPR) دولت ها را مکلف می کند تا به مردم آن کشور ضمانت «آزادی هر نوع پژوهش، دریافت و انتقال اطلاعات، افکار و عقاید، بدون هرگونه مرزبندی، بصورت گفتاری، مکتوب یا منتشر شده و در هر شکل یا بسته ای و از طریق هرگونه رسانه ای مورد نظر خود» را بدهند. (۲۲) کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل (HR Committee) که مسئول تفسیر میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی (ICCPR) است گستردگی حوزه ای این اصل را در زمینه های زیر حتمی و مسجل می داند: تفسیر سیاسی، روزنامه نگاری، تدریس، بحث در مورد حقوق بشر، اظهار نظر شخصی و ارتباطات خصوصی و بیان آنلاین. (۲۳)

حق آزادی بیان اساسی است، اما مطلق نیست. این بدین معنی است که کشورها می توانند این حق را به دلایل مختلف از جمله به منظور محافظت از منافع مشروع دولت از جمله بهداشت عمومی، محدود کنند. ولی کمیسیون حقوق بشر اعلام کرده که این محدودیت ها فقط زمانی قابل اعمال هستند که ابتدا موقعیت بوجود آمده استثنایی بوده و دولت ها بتوانند بدون هیچ محدودیتی جوابگوی یک آزمایش سه گانه/سبب بخشی (۲۴) باشند:

مقرر در قانون باشند: محدودیت ها باید توسط قانون یا آیین نامه تدوین شده با دقت کافی اعمال شود تا افراد بتوانند خود را با آن تطبیق دهند.

در راستای دستیابی به یک هدف مشروع باشد: هر محدودیتی باید یکی از منافع دولت مندرج در ماده ۱۹ (۳) را هدف قرار دهد، که منحصرأ به عنوان احترام به حقوق یا اعتبار دیگران، ذکر شده در حمایت از امنیت ملی، نظم عمومی یا بهداشت عمومی یا اخلاق باشد.

ضروری و متناسب باشد: دولت باید ثابت کند که محدودیت های اعمال شده بر چه اساسی و دقیقاً نسبت به چه تهدیدی انجام گرفته و باید نشان دهد که نتیجه ای اعمال این محدودیت ها چگونه مستقیم یا غیر مستقیم به تهدید موجود مرتبط است. علاوه بر این، اصل ۲۰ (۲) از ICCPR مقرر می دارد که قوانین وضع شده باید هرگونه تنفر و تبعیض قومیتی، نژادی یا مذهبی را که موجب تحریک و تهییج یا خشونت شود را ممنوع کند.

دولت ها باید ماهیت تهدید (تهدید سلامت عمومی یا منافع ملی) (۲۵) را بصورت شفاف و دقیق برای مردم توضیح داده و روش های محدودکننده آزادی بیان و اطلاعات را نیز به انتظار عمومی برساند. (۲۶) کمیسیون حقوق بشر نسبت به استفاده از قوانین کیفری برای برخورد با خبرنگاران، پژوهشگران و مدافعین حقوق بشر (که اطلاعات مربوط به منافع ملی را گزارش می دهند) هشدار داده است. (۲۷)

بحران‌هایی که سلامت جامعه را به خطر می‌اندازند، مانند اپیدمی‌های ویروسی؛ بار مسئولیت سیاست‌مداران را بیشتر کرده، آنها را بیش از پیش در کفهی قضاوت عمومی قرار می‌دهند. ترس و رنجش عمومی که به‌خاطر همه‌گیر شدن کووید-۱۹ در جوامع مختلف بوجود آمده، انتقادهای بیشماری (به‌حق یا ناحق) را متوجه مسئولین و قانون‌گذاران کرد. به عقیده‌ی کمیسیون، برخورد شدید با منتقدان، خلاف حق آزادی بیان است و نیز «آزادی بیان و عقیده در موقعیت‌هایی که سران جامعه مورد نقد مردم قرار می‌گیرند، ارزش بیشتری می‌یابد.» (۲۸)

حق دسترسی به اطلاعات یکی از چهارچوب‌های اساسی اصل آزادی بیان است. به طور مشخص، مردم حق دسترسی به اطلاعات موسسات و سازمان‌های عمومی را دارند. (۲۹) کمیسیون حقوق بشر اعلام کرده که دولت‌ها باید بصورت فعالانه اطلاعاتی را که مربوط به منافع عمومی است را منتشر کرده و نسبت به توانایی مردم به دسترسی آزادانه به این اطلاعات اقدامات لازم، از جمله تصویب لوایح مرتبط به آزادی دسترسی به اطلاعات عمومی را بردارند. (۳۰) حق دسترسی به اطلاعات، تمامی ارکان حکومتی از جمله قوای مقننه، قضایی و مجریه و در سطوح محلی، استانی و ملی را شامل می‌شود. (۳۱) این حق نسبت به اطلاعاتی که اشخاص، غیر منتخب یا دولتی هستند ولی در امور مربوط به منافع مردم در سطوح مختلف فعالیت می‌کنند نیز می‌شود. (۳۲) براساس قوانین مرتبط با آزادی بیان، عقیده و دسترسی به اطلاعات و محدودیت‌های اعمال شده بر این حقوق باید در چهارچوب مفاد قید شده در آرتیکل ۱۹ (۳) مقررات ICCPR باشد.

مقررات رسانه‌ای

حق آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات در رسانه‌ها نمود برجسته‌تر و بیشتری دارد. نهادهای بین‌المللی حقوق بشر بارها از نقش موثر رسانه‌های آزاد در کشورهایی با دولت‌های قانون‌مند، (۳۳) و جوامع دموکراتیک، (۳۴) سخن گفته‌اند. برای مثال کمیسیون حقوق بشر مؤکداً اعلام کرده:

برقراری آزادانه‌ی و انتقال اطلاعات و ایده‌ها در مورد موضوعات عمومی و سیاسی بین شهروندان، نامزدها و نمایندگان منتخب ضروری است. این به معنای وجود مطبوعات آزاد و سایر رسانه‌ها است که بدون سانسور و محدودیت می‌توانند در مورد مسائل عمومی اظهار نظر کنند و به افکار عمومی اطلاع رسانی کنند. همچنین عموم مردم حق دریافت اطلاعات رسانه‌ای را دارند. (۳۵)

گزارشگر ویژه در مورد حق سلامت به طور ویژه بر اهمیت رسانه در اطمینان از پاسخگویی در سیستم‌های بهداشتی تأکید کرده است. (۳۶)

قوانین بین‌المللی حقوق بشر، نه تنها مسئولیت‌های خطیری بردوش دولت‌ها در حمایت، ترویج و احترام به حقوق بشر گذارده، بلکه شرکت‌های تجاری را نیز ملزم به رعایت همان قوانین و احترام به حقوق بشر کرده است. (۳۷) راهنمای سازمان ملل درباره‌ی شرکت‌های تجاری و حقوق بشر، دستورالعمل غیر الزام آور است که در آن مسئولیت شرکت‌ها را در ارتباط با حقوق بشر مشخص می‌کند. (۳۸) نخستین اصل آن این است که «تجارت باید به حقوق بشر احترام بگذارد». (۳۹) و وظایف دیگری را برای شرکت‌ها برمی‌شمارد. این وظایف شامل بندهایی است که در آن مقید بودن شرکت‌ها به حقوق بشر مورد توافق بین‌المللی، (۴۱) طراحی

دستورالعمل‌های داخلی برای توسعه‌ی حقوق بشر در محیط کاری، (۴۲) وظیفه‌شناسی در یافتن مشکلات و ریسک‌های حقوق بشری (۴۳) و نیز برنامه‌ریزی برای حل مشکلات و معضلات نقض حقوق بشر است. (۴۴)

اهمیت رعایت قوانین حقوق بشر، مخصوصاً در رابطه با آزادی بیان در شبکه‌های اجتماعی جایگاه ویژه‌ای دارد زیرا این شبکه‌ها قدرت بسیار زیادی در مدیریت و ایجاد محدودیت در گفتمان آنلاین دارند. در برخی گزارش‌های اخیر، گزارشگر ویژه سازمان ملل در مورد آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات، عملکرد شرکت‌های متولی شبکه‌های اجتماعی را در این زمینه بررسی کرده است. وی بارها ابراز نگرانی کرده است که «تعداد معدودی از شرکت‌ها در فعالیت‌های خود از اصول حقوق بشر استفاده می‌کنند» (۴۵) و شرکت‌ها موضوعاتی مانند گفتار نفرت انگیز را تقریباً بطور کامل و بدون اشاره به پیامدهای حقوق بشری محصولاتشان مدیریت می‌کنند. (۴۶) خط‌مشی‌های تعدیل محتوا باید به وضوح بیان شده و به راحتی درک شود، و به کاربران اطمینان داده شود که چگونه اظهارات آنلاین آنها ارزیابی می‌شود. (۴۷) در گزارش سال ۲۰۱۸ گزارشگر ویژه، نگرانی‌هایی درباره‌ی مدیریت مغرضانه و مبهم این شرکت‌ها مطرح شد. (۴۸) علاوه بر این، شرکت‌های متولی شبکه‌های اجتماعی باید تضمین‌های اساسی در مورد فرآیندها، از جمله اطلاع‌رسانی و توجیه تصمیمات حذف محتوا و فرصت‌های تجدید نظر، ارائه دهند. (۴۹)

حق بهداشت

حق بهداشت در دستورالعمل UDHR (۵۰) قید شده و از طریق اصل ۱۲ میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (ICESCR)، و با کمک دولت‌ها و دست‌اندرکاران در جلوگیری، معالجه و کنترل بیماری‌های همه‌گیر محقق می‌شود. (۵۱) این امر همچنین به تلاش‌های انفرادی و مشترک دولت برای استفاده و بهبود نظارت اپیدمیولوژیک و جمع‌آوری داده‌ها در مورد این بیماری اشاره دارد. (۵۲) در ادامه متذکر می‌شود که دسترسی به اطلاعات، شامل حق پژوهش، دریافت و به اشتراک‌گذاری اطلاعات و ایده‌های مربوط به مسائل بهداشتی است. دولت‌ها نیز متعهد به همین حقوق (حق دسترسی به اطلاعات) در زمان شیوع می‌باشند.

حق سلامتی به طور جدایی‌ناپذیری با حقوق آزادی بیان و اطلاعات مرتبط است. (۵۳) کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی سازمان ملل تأکید کرده است که دسترسی به اطلاعات یک مؤلفه اصلی حق سلامت است. (۵۴) هنگامی که دولت‌ها گفتمان مربوط به مسائل مربوط به سلامتی را محدود کرده و یا دسترسی به اطلاعات مربوط به سلامتی را مسدود می‌کنند و اطلاعات بهداشتی را به صورت داوطلبانه منتشر نمی‌کنند، جمعیت دچار عوارض جانبی سلامت می‌شوند و نمی‌توانند بصورت کامل از حق سلامت برخوردار شوند.

کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به طور خاص نسبت به سانسور اطلاعات مربوط به سلامت و یا انجام اقدامات دیگر برای جلوگیری از مشارکت عمومی در گفتگوها و ابتکارات بهداشت عمومی هشدار داده است. (۵۵) همانطور که واکنش اولیه دولت چین به کووید-۱۹ COVID-19 نشان داد، سانسور گزارش‌های عمومی از شیوع بیماری مانع تلاش‌ها، نظارت صحیح، و واکنش به موقع به این بیماری شد. در مقابل، حفاظت از آزادی بیان، تضمین‌کننده‌ی انتقال به‌موقع اطلاعات جمع‌آوری شده توسط مردم، روزنامه‌نگاران و مقامات بهداشت محلی، به سیاست‌گذاران و سایر ذینفعان اصلی است. گزارشگر ویژه بهداشت همچنین بر لزوم شفافیت در سیاست‌های بهداشت عمومی و اهمیت ارائه‌ی اطلاعات صحیح در پاسخگویی سیاست‌گذاران، و نیز توانمندسازی افراد برای حفظ سلامت خود تأکید کرده است. (۵۶) کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

نیز بر همین اساس عدم ارائه‌ی عمدی یا ارائه نادرست از اطلاعات حیاتی برای حمایت از سلامت یا درمان را محکوم کرده است. (۵۷)

چالش‌های آزادی بیان در سایه‌ی شیوع کووید ۱۹

اطلاعات نادرست و کووید-۱۹

اطلاعات نادرست یک چالش جدی در پرداختن به یک بیماری همه گیر ویروسی یا سایر بحران های بهداشت عمومی است. در حین شیوع کووید-۱۹ ، افراد زیادی در سراسر جهان در پی کشف معمای این اپیدمی بودند. بعضی از باورها یا روشهای پیشنهاد شده به جای کاهش خطرات بیماری، سلامتی مردم را بیشتر به خطر انداختند. دولت ها حق دارند که تهدید اطلاعات نادرست را جدی بگیرند. آنها باید سیاست هایی را پیاده سازی کنند که از گسترش باورهای نادرست و خرافات جلوگیری کرده و کارزارهایی علیه اطلاعات نادرست طراحی کنند. اطلاعات نادرست نه تنها تلاش های بهداشت عمومی را مختل می کند بلکه می تواند به نقض سایر حقوق بشر نیز منجر گردد.

علیرغم تهدید ناشی از اطلاعات غلط، هرگونه محدودیتی در انتشار اطلاعات (ظاهراً) جعلی هم باید مطابق با الزامات قانونی، مشروع، ضروری و متناسب با چارچوب های اعلام شده در بخش پیشین این گزارش باشد. در ارزیابی این معیارها باید توجه داشت که حمایت از حق آزادی بیان محدود به اظهارات یا اطلاعات موثق نیست. (۵۸) در واقع امکان دارد بیانیه های غیر معتبر، از حق آزادی بیان برخوردار شوند.

در سال ۲۰۱۷ میلادی بیانیه‌ی مشترک چهار گزارشگر آزادی بیان دارای نکاتی است که برای مواجهه‌ی دولت‌ها با کووید-۱۹ می‌تواند به عنوان راهنما استفاده شود. (۵۹) این گزارشگران در بیانیه‌ی مشترکشان هشدار می‌دهند:

ممنوعیتهای عمومی در انتشار اطلاعات مبتنی بر ایده های مبهم و نامفهوم از جمله "اخبار دروغین" یا "اطلاعات غیر عینی" با استانداردهای بین المللی ناسازگار است. (۶۰)

متأسفانه ، دولت ها در سراسر جهان بارها و بارها دقیقاً از قوانین سرکوبگرانه برای مواجهه با نشر اطلاعات نادرست درباره‌ی کووید-۱۹ استفاده کردند. آرטיکل ۱۹ بطور مداوم نگرانی خود را از چنین قوانینی ابراز کرده (۶۱) و اختیارات گسترده‌ی مسئولان را برای محدود کردن گفتار (حتی نادرست) را موجب روی آوردن مردم به منابع ناموثق، و محروم ماندن از راهنمایی‌های لازم برای تصحیح رفتار خود بر اساس قانون می داند. (۶۲)

علاوه براین، واکنش‌های رسمی به اطلاعات نادرست که همراه با سانسور شدید، مجازات جزایی و احکام عامرانه است، نگرانی‌هایی را در مورد متناسب و همگن بودن این واکنش‌ها برمی‌انگیزد. همانطور که در بالا گفته شد، برخی از دولت ها به ویژه دولت چین با توسل به سانسور گسترده از پخش اطلاعات در مورد COVID-19 جلوگیری کردند بدون آنکه راحل‌های موثر دیگر (که کمتر عامرانه باشند) را مورد مطالعه قرار دهند. علاوه بر این، بسیاری از کشورها با استفاده از قوانینی با مجازات های سنگین کیفری، از

جمله حبس، افرادی را که ظاهراً اطلاعات نادرست منتشر می کنند را هدف قرار داده اند. آرتیکل ۱۹ احکام سنگین و شدید را فقط در رابطه با سخنرانی‌های تنفرانگیز (که مردم را دعوت به خشونت علیه گروه دیگری از مردم می‌کند) مناسب می‌داند. (۶۳)

علاوه بر این، استدلال‌های سیاست عمومی محکمی برای خودداری از رویکردهای اجباری برای مقابله با اطلاعات نادرست در زمینه اپیدمی یا بیماری‌های همه گیر وجود دارد. امکان و توانمندی در بیان عقیده درباره‌ی نگرانی یک فرد درباره‌ی کووید-۱۹ برای جوامع ضروری است. این توانمندی باید به افراد این حس را بدهد که آنها حق ابراز عقیده دارند، حتی اگر عقیده‌ی آنها محقانه نباشد. مجازات افراد به دلیل انتشار ناخواسته‌ی اطلاعات نادرست تاثیر ناگواری بر روابط عمومی گذاشته و مانع به اشتراک گذاشتن اطلاعات به موقع می‌شود. اطلاعاتی که به اشتراک گذاشتن آنها، به شناسایی و واکنش به موقع در زمان شیوع ویروس منجر می‌شود. مجازات‌های سنگین برای نشر اطلاعات نادرست، گلوگاهی در ارتباطات مردمی بوجود می‌آورد، ارتباطاتی که اگر در زمان مناسب صورت بگیرد باعث شناسایی اولیه و شروع به موقع عملیات درمانی می‌شود.

متأسفانه برخی از کشورها، فراتر از واکنش به اطلاعات نادرستی که قوانین بین‌المللی و حقوق بشر را نادیده می‌گیرد، خود اقدام به پخش و نشر اطلاعات نادرست می‌کنند. (۶۴) برنامه‌ها و سیاست دولت‌ها در زمان بوجود آمدن یک بحران که سلامتی مردم را به خطر می‌اندازد، از نزدیک مورد بررسی قرار می‌گیرد، و در نتیجه مقامات و مسئولین انگیزه‌ای برای کنترل روایات و شکل دادن به عملکرد خود دارند. دو دولت آمریکا و چین متهم به توصیفات غلط در گسترش کووید-۱۹ و پاسخ‌های مربوط به سیاست‌های خود شده‌اند. (۶۵) برخی دولت‌های دیگر متهم به پنهان‌کاری درباره‌ی مقابله با شیوع ویروس (۶۶) یا تبلیغات دروغ برای منافع سیاسی خود شده‌اند. نشر اطلاعات نادرستی که از حمایت دولت برخوردار است بسیار خطرناکتر است. این امر هم اعتماد عمومی را نسبت به مسئولین از بین می‌برد و هم مسئولین امور سلامت را وادار به واکنش‌های گمراه‌کننده می‌کند.

سخنان تنفرآمیز

تعریف مشترکی از «سخنان تنفرآمیز» که مورد تایید همه جهانیان باشد در قانون حقوق وجود ندارد. با این وجود، دولت، سیاستمداران و شهروندان عادی از این اصطلاح برای محکوم کردن عقایدی که با آنها مخالفت دارند، استفاده کرده و خواستار اعمال محدودیت در این نوع خاص از بیان هستند.

در واکنش به شیوع کووید-۱۹، سخنرانی‌هایی که در آنها از جملات ضد چینی یا ضد خارجی استفاده شده، پیامدهای حقوق بشری به همراه دارند. «سخنان تنفرآمیز» می‌توانند پیش‌زمینه‌ای برای تبعیض و خشونت بوده و می‌تواند از واکنش منطقی و محق گروه‌هایی که هدف آن سخنان قرار می‌گیرند (برای مثال چینی‌ها یا آسیایی‌تبارها) جلوگیری کند. از طرف دیگر واکنش تند و برخورد قهرانه با چنین سخنانی می‌تواند به‌خودی خود حق آزادی بیان را زیر پا بگذارد. بنابراین اعمال هر نوع محدودیت علیه «سخنان تنفرآمیز» باید در چهارچوب مدرج در آرتیکل ۱۹ (۳) و ۲۰ (۲) ICCPR باشد.

با اینکه دولت‌ها، به منظور ارتقا سلامت عمومی یا محافظت از حقوق دیگران، می‌توانند «سخنان تنفرآمیز» را محدود کنند، ولی نحوه‌ی اعمال این محدودیت‌ها اگر از طریق واکنش‌های تند جزایی بوده و متناسب با عمل انجام گرفته شده، نباشد می‌تواند نتیجه‌ای خلاف انتظارات را در پی داشته باشد. دستگیری این سخنرانان باید آخرین راه حل و محکومیت قضایی آنان نباید بیش از حد باشد. (۶۷) وابستگی بیش از حد به مجازات کیفری معمولاً هزینه‌ی بالایی نسبت به راحل‌های دیگر برای دولت‌ها دارد. سازمان ملل متحد راحل‌های متفاوتی برای مقابله با «سخنان تنفرآمیز» پیشنهاد می‌کند. این اقدام‌های مثبت در قطعنامه ۱۸/۱۶ (۶۸) شورای حقوق بشر و برنامه اقدام رباط، (۶۹) ارائه شده‌اند؛ از جمله ایجاد مکانیسم‌های رسمی برای شناسایی و رفع تنش‌های اجتماعی، آموزش مقامات

دولتی برای ارتقاء مدارا، توانمندسازی رهبران برای سخنرانی در برابر عدم تحمل و پذیرش، ترویج گفتگو در داخل و بین جوامع، ترویج کثرت گرایی و تنوع در امور رسانه‌ای و همچنین وضع قوانین ضد تبعیض‌آمیز. در طول این اپیدمی، دولت‌ها باید با استفاده از این راهنمایی‌ها با سخنان تنفرآمیز علیه چینی‌ها و آسیایی‌تبارها مقابله کنند. بازیگران غیر دولتی، از جمله رسانه‌ها، شرکت‌های متولی شبکه‌های اجتماعی و عموم مردم نیز در مبارزه با گفتار نفرت‌آمیز نقش دارند (به ادامه مطلب مراجعه کنید). سازمان بهداشت جهانی WHO با مشارکت یونیسف و فدراسیون بین‌المللی صلیب سرخ در حال تهیه یک جدول راهنما برای دولت‌ها، رسانه‌ها و جامعه‌ی مدنی برای مبارزه با این معضل (سخنان تنفرآمیز)، مخصوصاً در ارتباط با جهانی شدن کووید-۱۹ هستند. (۷۰)

انتقال آزادانه‌ی اطلاعات

اطلاعات برای اطمینان از واکنش موثر مردم به کووید - ۱۹ از جمله اجرای اقدامات محافظتی توسط آنان، ضروری است. از این رو، یک قدم اساسی در اجرای راهکارهای بحران بهداشت عمومی باید شناسایی نیازهای مهم اطلاعاتی جمعیت، جوامع و افراد باشد. باید توجه داشت که نه تنها محتوای اطلاعات ارائه شده مهم است بلکه نحوه‌ی ارائه‌ی اطلاعات و اطمینان حاصل کردن از قابل فهم بودن آن برای مخاطبان از اهمیت بسیاری برخوردار است. نبود قوانین آزادی اطلاعات معمولاً منجر به عدم ارائه‌ی اطلاعات صحیح به مردم و پنهان‌کاری مقامات دولتی می‌شود. علاوه بر این، در بسیاری از کشورها قوانین سرکوبگرانه، دسترسی و گردش اطلاعاتی که منافع حیاتی عمومی را در بر می‌گیرد را محدود می‌کند. در این کشورها به ندرت از آزادی اطلاعات به عنوان اصلی حیاتی برای پاسخ‌گویی به چالش‌های حقوق بشری نام برده می‌شود.

نقش رسانه

دارا بودن رسانه‌ی مستقل، مخصوصاً در بحران‌هایی مانند شیوع کووید-۱۹ از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. رسانه نقش به‌سزایی در اطلاع رسانی به مردمی که در خطر ابتلا به بیماری هستند دارد. یک رسانه‌ی آزاد و مستقل می‌تواند با نظارت بر واکنش‌های ملی و بین‌المللی شفافیت و پاسخ‌گویی را در ارائه اقدامات لازم برای بهداشت عمومی ارتقا بخشد. این رسانه همچنین می‌تواند برای انتقال پیام‌های کلیدی افراد آسیب دیده، به سیاست‌گذاران و سایر ذینفعان مهم باشد. روزنامه‌نگاران نقش اساسی در تلاش برای کاهش خطرات مرتبط با ویروس، از ابتدای ظهور کووید-۱۹ داشتند. آنها کانون‌های مهم را شناسایی کرده، اطلاعات مربوط به نحوه‌ی پیش‌گیری را اعلام، اخبار نادرست را افشا و دولت‌ها را مسئول سیاست‌های خود دانستند. ولی در مواردی نیز خبرنگاران با عدم رعایت استانداردهای حرفه‌ای اخبار نادرستی را منتشر کردند که به رفتار تبعیضانه‌ی عده‌ای منجر شد. دولت‌ها با حمله به روزنامه‌نگاران، عملاً توانایی‌های خود در پاسخ‌گویی به شیوع کووید-۱۹ را تضعیف می‌کنند. در چندین کشور دستگیری یا تشکیل پرونده‌های کیفری علیه خبرنگارانی که درباره‌ی ویروس اطلاع رسانی می‌کنند، نشانه‌ی برخورد شدید آن دولت‌ها است. (۷۱) با این حال اشکال دیگری از مقابله با خبرنگاران مانند ارباب، عدم صدور یا کنسلی ویزا نیز وجود دارد که همگی ناراحت‌کننده و بی‌نتیجه‌اند.

رسانه‌های سنتی مانند رادیو، تلویزیون و نشریات می‌توانند نقش مهمی در بحران‌های عمومی مانند شیوع کووید-۱۹ داشته باشند. تهیه‌ی گزارش‌های دقیق و برپایه‌ی مدارک موثق توسط خبرنگاران و روزنامه‌نگاران می‌تواند از پروپاگاندا پرده برداشته، محیط را برای «سخنان تنفرآمیز» محدود و با آن مبارزه کند. از طرف دیگر گزارش‌های نادرست، تبعیض‌آمیز یا گمراه‌کننده می‌تواند به چرخه‌ی اطلاعات نادرست کمک کند.

پیروی از معیارهای اخلاقی روزنامه‌نگاری بسیار مهم است. (۷۲) روزنامه‌نگاران برای ارائه اطلاعات دقیق و قابل اعتماد به مردم باید از استانداردهای حرفه‌ای بالایی پیروی کنند. شرکت‌های رسانه‌ای باید اطمینان حاصل کنند که استانداردهای حرفه‌ای در سازمان‌هایشان شناخته شده، به اشتراک گذاشته و ارتقا یافته است و با استفاده از ساختارهای داخلی، روزنامه‌نگاران را در شناسایی و مطرح کردن موضوعات مرتبط با آن استانداردها پشتیبانی کنند. تنظیم‌کننده‌های قوانین رسانه‌ای باید از استانداردهای عالی حرفه‌ای پشتیبانی کرده، در دسترس شاکیان بوده و راحل‌های مناسب، از جمله حق انتشار جوابیه و تصحیح اشتباهات استفاده کنند. رسانه‌ها همچنین نقش مهمی در مقابله با اطلاعات غلط و گفتار نفرت‌آمیز و ترویج عدم تبعیض و تفاهم مابین فرهنگ‌ها در زمان بحران دارند. (۷۳) در جایی که اطلاعات نادرست در حال گسترش است، رسانه‌ها، به ویژه رسانه‌های خدمات عمومی، می‌توانند نقش مهمی در شناسایی حقایق و مبارزه با اطلاعات نادرست ایفا کنند. روزنامه‌نگاران باید با دقت گزارش دهند، از کلیشه‌های منفی

خودداری کرده، و نباید به طور غیر ضروری درباره‌ی نژاد یا ملیت صحبت کنند، و نیز از جمله اقدامات دیگرشان باید گزارش‌دهی از اعمال تبعیض و اقدامات تبعیض‌آمیز باشد. (۷۴) تنظیم‌کنندگان قوانین رسانه‌ای باید پیشنهادهای خود را با جزئیات کامل و برپایه‌ی استانداردهای حرفه‌ای در اختیار خبرنگاران قرار دهند که آنان را در مواجهه با مسائلی مانند اطلاعات نادرست و سخنان تفرآمیز و تبعیض‌آمیز، آماده سازند.

نقش شبکه‌های اجتماعی

شبکه‌های اجتماعی نقش مهمی در تسهیل ارتباطات، انتشار اطلاعات و به اشتراک گذاری نظرات دارند. شبکه‌های غالب مانند فیس بوک، توئیتر، یوتیوب، Weibo و باقی موارد، می‌توانند برای منافع عمومی مورد استفاده قرار گیرند. یا می‌توان از آنها برای ایجاد هرج و مرج و بی‌اعتمادی استفاده کرد. این امکانات در استفاده از شبکه‌های اجتماعی در هنگام شیوع کووید-۱۹ مشهود است. دولت‌ها، کارمندان بهداشت و درمان، جوامع و افراد به طور مرتب برای دستیابی به اطلاعات ضروری در مورد ویروس، به شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌های اجتماعی روی آورده‌اند. این کاربران ولی با این حال، با اخبار متناقض و وفور شایعات نیز مواجه شده‌اند. اکنون سیستم عامل‌های رسانه‌های اجتماعی قدرت سانسور را دارند که از رقیب خود (دولت‌ها) پیشی می‌گیرند. با این حال، آنها به همان استاندارد‌های بین‌المللی که دولت‌ها را الزام می‌کند، محدود و ملزوم نیستند، و تعداد کمی از این شبکه‌ها معانی معیارهای حقوق بشر را در سیاست‌ها و عملکردهای خود گنجانیده‌اند.

شبکه‌های اجتماعی باید به کاربران اطمینان بدهند که هرگونه اقدام آنها علیه مطالب آنلاین بصورت شفاف در فهرست قوانین خدماتی آنها قید شده است. این شبکه‌ها بیش از دولت‌ها به اطلاعات و اطلاعات نادرست آنلاین دسترسی دارند و این امر به آنها موقعیت خاصی برای برخورد مناسب بر اساس قوانین و دستورالعمل‌ها می‌دهد. (۷۵) در مواجهه با اطلاعات نادرست آنلاین، شبکه‌های اجتماعی می‌توانند به جای پاک کردن آن اطلاعات، با به‌روز کردن الگوریتم نرم‌افزاری دست به تبلیغ اخبار صحیح و شفاف بزنند، جلوی انتشار ویروس‌وار اخبار ناصحیح را گرفته، برچسب اطلاعات نادرست بر آنها زده و تبلیغات منبع اخبار نادرست را محدود کرده یا حتی اکانت کاربران مشکوک را برای مدتی به حالت تعلیق در بیاورند، و یا لینک اخبار درست را در کنار اخبار نادرست درج کنند. (۷۶)

همکاری بین شبکه‌های اجتماعی و دیگر مراکز مسئول می‌تواند در برخورد با اطلاعات اشتباه و سخنان نفرت‌آمیز بسیار موثر باشد و موقعیت‌های جدیدی را فراهم سازد. همانطوری‌که در بخش قبلی ذکر شد، برای مثال فیس‌بوک با همراهی سازمان بهداشت جهانی (WHO) و وزارت بهداشت چند کشور، لینک‌های مربوط به اطلاعات صحیح را در صفحات خود درج کرده است. (۷۷) افزون بر آن، فیس‌بوک با همکاری با بنیادهای حقیقت‌یاب، به مبارزه با اخبار نادرست درباره‌ی این ویروس دست زده است. گزارشگر ویژه‌ی سازمان ملل درباره‌ی آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات، این‌گونه همکاری‌ها را ستوده و چنین حرکاتی را تشویق می‌کند. (۷۸) ولی همکاری برای پاک‌کردن مطالب آنلاین می‌تواند آزادی بیان را محدود کند. شبکه‌های اجتماعی باید درباره‌ی همه‌ی تعامل‌ها و همکاری‌های خود با شرکت‌های دیگر بصورت شفافانه رفتار کند و اطمینان حاصل کند که فعالیت‌های خود را در چهارچوب استانداردهای مربوط به آزادی بیان انجام می‌دهد.

دولت‌ها بطور مکرر سعی در تأثیرگذاری بر نحوه مدیریت رفتار و بیان شرکت‌های متولی شبکه‌های اجتماعی از طریق الزامات مندرج در قوانین، مطالبات در بخش خصوصی یا تهدید به منع دسترسی شرکت‌ها به بازارها داشته‌اند. در بعضی موارد درخواست‌های دولت‌ها، در صورت به انجام رسیدن (مانند انتقال اطلاعات شخصی کاربران و سانسور مسئولین رسمی) به‌خودی خود نقض آشکار

حقوق بشر به حساب می‌آید. همانطور که در اصول راهنما توضیح داده شده است، مشاغل باید در مواجهه با الزامات متناقض به دنبال راه‌هایی برای احترام به اصول حقوق بین‌المللی شناخته شده جهانی باشند. (۷۹)

اگرچه تنظیم بسترهای رسانه‌های اجتماعی لزوماً با استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر ناسازگار نیست، اما باید به شکلی انجام شود که از آزادی بیان محافظت کند. اصول مانیل در مورد مسئولیت واسطه‌ای، استانداردهای حاکم بر روابط بین دولت‌ها و سیستم عامل‌های آنلاین را تعیین می‌کند. (۸۰) یکی از اصول مهم این است که عاملین (شرکت‌های متولی شبکه‌های اجتماعی) مسئول اطلاعات منتشر شده توسط کاربران در آن شبکه‌ها می‌باشد. (۸۱) بنابراین دولت‌ها باید قوانینی که شرکت‌های عامل را از هرگونه مسئولیت درباره‌ی محتوای منتشر شده در آن شبکه‌ها مبرا می‌سازد را یا تصحیح و یا حذف کنند و اطمینان حاصل کنند که چنین قوانینی در آینده دوباره وضع نگردد. بدیهی است که شبکه‌های اجتماعی باید شفافیت در روابط خود با دولت را تضمین کنند. گزارشگر ویژه خواستار افشای اطلاعات در مورد فعالیت‌های دولتی است که به کمک شرکت‌های شبکه‌های اجتماعی (۸۲) صورت می‌گیرد؛ و از سوی دیگر این گزارشگر، از انتشار «گزارش شفافیت» توسط شرکت‌های متولی شبکه‌های اجتماعی، به دلیل عدم کفایت جامع، انتقاد کرده است. (۸۳)

همانطور که گفته شد، اطلاعات نادرست تهدیدی جدی برای حقوق بشر به شمار می‌رود و به شدت مانع تلاش برای مقابله و واکنش به گسترش کووید-۱۹ می‌شود. دولت‌ها، رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی، همگی در مبارزه با اطلاعات نادرست نقش دارند اما باید سیاستی را دنبال کنند که بر اساس احترام به حق آزادی بیان و اطلاعات پایه‌گذاری شود.

واکنش های مربوط به شیوع کووید-۱۹ باید منعکس کننده ضمانت های بین المللی حقوق بشر، از جمله موارد مربوط به حق آزادی بیان و اطلاعات باشد. آرتیکل ۱۹ از دولت ها، اربابان رسانه و شرکت های متولی شبکه های اجتماعی می خواهد تا اقدامات زیر را انجام دهند.

به دولت ها (نهادهای حکومتی)

- دولت ها باید به صورت فعالانه اطلاعات مربوط به گسترش کووید-۱۹ را، از جمله تعداد مبتلایان، توزیع جغرافیایی، آمار مرگ و میر و بهبودی، و سیاست ها و اقدامات خود را گزارش دهند. برپایی کارزارهای آموزش عمومی، صفحات وب اختصاصی و پیام رسان های اجتماعی با اطلاعات به روز در مورد ویروس، و توصیه و راهبردهای پیشگیری، اولین گام مهم برای مبارزه با این بحران است. تعهد به شفاف سازی و نشر اطلاعات باید در کلیه سیاست ها و برنامه های عملیاتی که در پاسخ به گسترش کووید-۱۹ تدوین شده است انجام گردد.
- دولت ها باید از قوانین مربوط به آزادی اطلاعات برای تسهیل در دسترسی عموم به اطلاعات عمومی استفاده کنند، از جمله با صدور مجوز نشر انواع خاصی از اطلاعات و ایجاد سیستمی برای افراد و گروه ها برای درخواست اطلاعات از نهادهای عمومی! کشورهایی که در حال حاضر قوانین وضع شده ای درباره آزادی اطلاعات دارند، باید اصلاحاتی را در نظر بگیرند تا قوانین خود را مطابق با استانداردهای فعلی بین المللی و منطقه ای و راهکارهای موثر، اصلاح و تغییر داده و این اصلاحات را در اولویت قرار دهند. سایر کشورها باید تصویب قانون آزادی اطلاعات را از طریق یک فرآیند مشارکت فراگیر، در پیش بگیرند.
- مقامات دولتی (قضایی) باید از اتکا به دادرسی کیفری و سایر اقدامات اجباری بعنوان وسیله اصلی مبارزه با اطلاعات نادرست و گفتار نفرت در مورد گسترش کووید-۱۹ خودداری کنند. دادرسی کیفری و احکام حضانت باید جدی ترین شکل جرایم مرتبط فقط باید در مورد جرم های بسیار شدید «مرتبط با سخنان تنفرآمیز» اجرا شود. در مورد موارد دیگر، دولت و حکومت باید تمام کسانی را که در رابطه با نشر اخبار ویروس و این بیماری، زندانی یا محکوم کرده آزاد کند و اتهاماتی را علیه همه افرادی که در حال حاضر با آنها روبرو هستند را پس گرفته، و نیز کسانی را که قبلاً به دلایل مشابه زندانی شده اند، آزاد کنند. علاوه بر این، دولت ها باید در پاسخ به ارتباطات مربوط به کووید-۱۹، اقدامات لازم برای اصلاح قوانین برای اطمینان از رعایت استانداردهای بین المللی در رابطه با آزادی بیان را آغاز کنند.
- مقامات دولتی باید اطمینان حاصل کنند که از پخش اطلاعات نادرست جلوگیری کرده و دولت ها باید از نشر پروپاگانداهای سیاسی و اطلاعات نادرست ممانعت به عمل آورند.
- دولت ها باید از افشاگران حمایت جدی کنند. بسیاری از کشورها قوانین خاصی در حمایت از افشاگران تحت لوای قوانین آزادی اطلاعات یا قوانین مستقل دارند. این کشورها باید بر روی اجرای مداوم این قوانین تمرکز کنند تا از نگرانی های مربوط به سوء رفتار دولت یا عدم موفقیت خط مشی مربوط به مبارزه با کووید-۱۹ محافظت کنند. دولت هایی که قوانین خاصی درباره افشاگران ندارند باید از تعقیب و مجازات کسانی که درباره کووید-۱۹ افشاگری می کنند جلوگیری کنند.
- دولت ها باید برای مقابله با «گفتار نفرت آمیز» و «تعصب» با استفاده از معیارهای بین المللی حقوق بشر و بهترین شیوه ها، اقدامات مثبت را اعمال کنند. قطعنامه ۱۸/۱۶ شورای حقوق بشر و برنامه اقدام رباط، راهنمایی های مهمی را در این زمینه ارائه می دهد.

- مقامات باید برای اطمینان از وجود یک فضای رسانه ای آزاد، مستقل و متنوع، به ویژه از طریق چارچوب های نظارتی شفاف، که مدارا محور بوده و استقلال را برای رسانه و بخش پخش تضمین می کند، تلاش کنند. کشورها همچنین می توانند حمایت از رسانه های عمومی مستقل را با یک دستورالعمل روشن برای خدمت به منافع عمومی مخصوصا در برخورد به بحران کووید-۱۹ و سایر بحران های بهداشت عمومی مد نظر قرار دهند.
- مقامات باید به آزار و اذیت روزنامه نگارانی که درباره ی کووید-۱۹ و واکنش های رسمی دولتی در این موارد گزارش تهیه می کنند پایان دهند.
- دولت ها باید مقدرات برگزاری آموزش های رسانه ای و دیجیتال درباره ی گزارش دهی در بحران هایی مانند کووید-۱۹ و حالت عادی را در نظر بگیرند. این دوره های آموزشی می تواند شامل برگزاری کلاس های رسانه دیجیتالی در برنامه درسی در مدارس و تعامل با جامعه مدنی و شبکه های اجتماعی باشد.

به رسانه

- رسانه ها و روزنامه نگاران باید **فعالانه** در زمینه شیوع کووید-۱۹ گزارش تهیه کنند. این گزارش ها می تواند در مورد اطلاعات نادرست، تبلیغ و تبعیض دولتیان یا افراد و مراکز غیر دولتی در زمینه شیوع کووید-۱۹ باشد. گزارش دهی دقیق و برپایه منابع معتبر روزنامه نگاری یکی از ابزارهای قدرتمند برای عقب راندن سوء اطلاعات و اظهارات نفرت آمیز است.
- رسانه ها و روزنامه نگاران باید از سیستم های مؤثر «خود نظم دهنده»، اعم از نهادهای شکایتی مطبوعات، مأمورین حقوق بشر یا سردبیرهای عمومی در رسانه های خبری، به طور مجزا پشتیبانی کنند. این ارگان ها یا مقامات باید به تضمین حق اصلاحیه یا جوابیه در رسیدگی به گزارش های نادرست یا تبعیض آمیز در زمینه شیوع کووید-۱۹ کمک کنند.
- هنگام گزارش دهی درباره ی کووید-۱۹، رسانه ها و گزارشگران (روزنامه نگاران) باید از بالاترین معیارهای اخلاقی، از جمله «اصل برابری» پیروی کنند و گزارشات خود را بدون تعصب، قضاوت و با پرهیز از استفاده از هرگونه کلیشه یا اشاره به قومیت، ملیت یا نژاد تهیه کنند.

شبکه های اجتماعی

- شرکت های متولی شبکه های اجتماعی باید با وضع قوانین و مقررات کاملا شفاف و ساده (برای فهم عموم کاربران) با «اطلاعات نادرست» و «سخنان و گفتار نفرت آمیز» و در چهارچوب راهبردهای گزارشگر ویژه ی سازمان ملل در رابطه با آزادی بیان، برخورد داشته باشند. در سال های اخیر، بسیاری از شبکه ها با تصحیح و بهینه کردن قوانین و مقررات خود، تعاریف مشخص تری درباره ی «محتویات نامناسب» ارائه کرده اند. این شبکه ها باید به کار خود ادامه دهند. افزون بر آن، مقرراتی که شبکه های اجتماعی در برخورد با شیوع کووید-۱۹ مشخص کردند باید دقیق، شفاف و در چهارچوب قوانین و استانداردهای قوانین بین المللی حقوق بشر باشد.
- شبکه های اجتماعی باید «**حداقل روند فرایند**» رسیدگی به پرونده های «سخنان تنفرآمیز» و «اطلاعات نادرست» را در گزارش دهی درباره ی همه گیر شدن کووید-۱۹ تضمین کنند. آنها باید قبل از هر اقدامی به کاربر خاطی، درباره ی موضوع و واکنش مربوطه (حذف خبر مربوطه، محدود ساختن دسترسی به پست و یا بلاک شدن کاربر) اطلاع دهند. حذف یا مخدوش کردن عکس یا پست مربوطه باید در چهارچوب مقررات شفاف انجام شده و کاربر خاطی حق اعتراض و استیناف و واخواهی داشته باشد.

- شرکت های متولی شبکه های اجتماعی باید در تعامل خود با دولت ها، در نشر اخبار نادرست و گزارش در رابطه با کووید-۱۹ شفافیت کامل داشته باشند. چنین اطلاعاتی می تواند در گزارش های دوره ای کامل و جامع «شفافیت» درج شود. علاوه بر این، شرکت ها باید در برابر درخواست دولت ها در مواردی که نقض حقوق بشر است، مقاومت کنند.
- و در آخر، شبکه های اجتماعی باید در مبارزه با «سخنان نفرت آمیز» و نشر «اخبار نادرست» درباره ی شیوع کووید-۱۹، با شرکت های دیگر همکاری و تعامل کند. آنها رابطه ی خود را با سازمان بهداشت جهانی و وزارت خانه های بهداشت در سراسر دنیا تعمیق و مستمر کنند و اطلاعات دقیق در مورد ویروس و اپیدمی را منتشر نمایند. همچنین مشارکت و همکاری با اشخاص حقیقی و حقوقی در حوزه حقیقت یابی، امیدبخش خواهد بود. با این حال، شرکت ها باید اطمینان حاصل کنند که این نوع تعامل ها مطابق با استانداردهای بین المللی حقوق بشر انجام گردد.